

מיהו חבר כנסת יהודי

מאת דוד אסף

על פי הגיונם של הטוענים כי הממשלה זקוקה לרוב "יהודי" או "ציוני", בענייני ביטחון יצביעו רק אלה ששירתו בצה"ל (או שמא רק יוצאי יחידות קרביות? אולי רק קצינים?); בחקיקה דתית יכריעו רק ח"כים שומרי מצוות ובענייני תחבורה – רק מחזיקי רשיון נהיגה

דוברי הימין הפוליטי, המתנחלים ותרמיהם עושים באחרונה שימוש רב בטענה בדבר הרוב "היהודי" או "הציוני" הדרוש לה, כניכול, לממשלה כדי לממש את מדיניותה. אך זו אינה רק טענה קלת דעת, מתחסדת וצבועה, העלולה ביום מן הימים – בקונסטלציה פוליטית שונה – לפעול ככומרנג נגד מדיניות, אלא שהיא ריקה מתוכן ומלאה חורים כרשת רייגים. הפוך בה והפוך בה ותמיד תופתע לגלות את חוסר הסבירות הקיצוני שלה ואת חוסר תום הלב של משמיעיה.

טענת הרוב היהודי גורסת – בגלוי וביסמוי – שמדינת ישראל אינה מדינה השייכת לאזרחיה, אלא ליהודים בלבד. ולא רק אלה הנמצאים עמנו כאן היום, אלא גם – לדעת כמה דוברים סהרוריים של הימין (וכורה בהקשר זה התבטאותה של דניאלה וייס) – לאלה המתגוררים בכרוקלין ובלונדון, במוסקוה ובצנעא; ולא רק לאלה החיים כיום, אלא גם לבני הדורות שכבר מתו, ומן הסתם גם לאלה שטרם נולדו. כלומר, מדינה מסוג שאינו מוכר לא במזרח ולא במערב, שאינה יכיר לה להיות ריבונית בהחלטותיה, שכן היא תלויה בדיקטטורת מנהיגיו של הרחוב, היודעים בחדיאות את רצונם המשוער של בני "העם היהודי" בכל מקום שהם ובכל זמן שהוא (ובלבד שרצון זה יתאים לחזונו המשויחי של מנהיג ימין זה או אחר).

אבל גם אם מתעלמים מהווי ההזיות ומתמקדים בטיעון הפוליטי הקונקרטי, שעל פיו "החלטות גורליות" הקשורות בעתידו של הרוב היהודי החי במדינת ישראל יתקבלו בידי רוב יהודי של חברי הכנסת – אפשר להיווכח כי זוהי טענת הבל. משמעותה היא שאזרחי המדינה שאינם יהודים – בדואים, דרוזים, צ'רקסים, מוסלמים ונוצרים, יהיו הם משלמי מס כחוק, משרתים בצבא או במשטרה ונושאים בעול בנייתן של המדינה והחברה – פסולים מלהשתתף, באמצעות נציגיהם בכנסת, בהכרעות פוליטיות וחברתיות הקשורות בעתיד המדינה, שהיא גם מדינתם שלהם וגורלה הוא גם גורלם.

והשקפת עולמו?

דעות מסוג זה כבר נשמעו בעבר, ושאינן היה בפולמוס "מיהו יהודי", שעה שנציגי המפלגות הדתיות ניקשו לפסול את השיתוף בתפוחם של חברי כנסת מוסלמים ודרוזים מלהשתתף בהצבעה (הצבעה שלמעשה כלל לא עסקה בשאלה מהו יהודי, אלא רק מיהו יהודי לצורכי רישום דתו בתעודת הזהות – ורישום מיותר שנכפה על המדינה בידי המפלגות הדתיות עצמן).

אימוץ הגיונו של מהלך כזה – שאין לו שום אחיזה בשום ספר חוקים של מדינה דמוקרטית מערבית – יביא לעיוות גרוטסקי של מושגי הדמוקרטיה הפרלמנטרית. מעתה, בעניינים הקשורים בצה"ל או בבני חתון המדינה יצביעו רק אותם ששירתו בצה"ל (או שמא רק כאלה שהיו ביחידות קרביות? אולי רק קצינים?); עניינים של חקיקה דתית יוכרעו כמובן רק על ידי ח"כים שומרי מצוות; בענייני תחבורה יכריעו רק מחזיקי רשיון נהיגה וכדומה.

הגיונה של טענת הרוב "הציוני" הוא משונה ומיתמם על אחת כמה וכמה. לא זו בלבד שאיש לא הסביר מהו קונסנזוס המדיני נמוך הציוני שלפיו תוכשר הצבעתו של חבר הכנסת; המשמיעים טענה זאת, המבינים קשים לפסול את מפלגות הדר"ש ומר"ע (ובחצופה שלא תיאמן – אף את מרצ ואת השמאל בכלל), מכניסים ברצון תחת כנפייהם מפלגה לא-ציונית מובהקת (ש"ס) ומפלגה אנטי-ציונית (אגודת ישראל) יהדות התורה) מצד אחד, ואינם מהססים להסתייע בקולות ה"פסולים" כשהדבר משרת את מטרותיהם (כמו בפרשת הפקעת הקרקעות בירושלים) מצד שני.

לא היה זה מרחיק לכת לקבוע, כי מבחינה היסטורית גישה הקוראת למדינה דו-לאומית, ובדוראי גישה הקוראת לשתי מדינות לשני עמים, היא "ציונית" לא פחות – ושמא אף יותר – מ"ציוניותה" של אגודת ישראל, שנפלה בחיקו של הימין הישראלי בשל קונסטלציה פוליטית פנים-חברתית, היכולה להשתנות בן לילה. זאת ועוד, אפשר לכאורה לקבוע כי אותו ציבור ימני פורע חוק, המאיים בגלוי, במעשי ובהתבטאויותיו, על אושיות ה"מדינה הישראלית ועל ריבונותה של שלטון החוק – הוא הוא הגוף האנטי-ציוני הפועל כיום בקרב הציבור בישראל.

מעשיו והתבטאויותיו של ציבור זה ומדיניותו – למן קריאתה של קבוצת רבנים לחיילי צה"ל לסרב לפקודה חוקית ועד להשתוללות חסרת רסן על כל גבעה ובכל צומת – הם בבחינת מרד בכל הערכים הציוניים ה"קלאסיים" שהושתתה עליהם מדינת ישראל הריבונית מאז הקמתה ושינוסו במגילת העצמאות, בספר החוקים ובאתוס הישראלי; שלטון החוק, שוויון זכויות לכל האזרחים, קבלה של מרות הרוב, חתירה לגורמליזציה מדינית ולש"ל. לום. מסך המליצות הנאות שדוברי המתנגדים חלים מתקשטים בו ("אחרות עם ישראל", "יישוב ארץ ישראל" וכו') אינו יעיל ריו לשטשטש עובדה מכרעת זו.

השאלה מיהו ציוני היא מן הקשות והשנויות במחלוקת בתולדותיה של ההגות הציונית. היא מעולם לא הוכרעה, וגם אין טעם שתוכרע, שכן אפשר למצוא בה דעות שונות ומנוגדות זו לזו. אך שאלה זו – חשובה ככל שתהיה – אינה רלוונטית לוויכוח על דרך קבלתן של הכרעות במדינה דמוקרטית. דמוקרטיה פרלמנטרית נקבעת על פי זימון מקרי של חברי כנסת בהתאם לתוצאות הבחירות, והיו מינם, גזעם, צבע עורם, השכלתם, אופיים, רמתם המוסרית האישית והשקפת עולמם של ארבעתם נבחרים אשר יהיו. אין דרך אחרת, וכל ניסיון קל דעת לשנויה של דרך זו בדה לגיטימציה של שלטון חוקי הוא מתכוון בטוח לאנרכיה ולהרס עצמי.

הכותב הוא מרצה בחוג להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת תל אביב